

Optimalizace bez omezení

(unconstraint)

Nederivační (ad hoc) metody

Jednoduché metody

Nelder-Meadova (simplexová) metoda

Derivační metody

První derivace

Metoda největšího spádu + další spádové metody

Metoda konjugovaných gradientů

Druhá derivace

Newton-Raphsonova metoda

Quasi-Newtonova metoda

Metody konjugovaných gradientů

- obecně

- = metody sdružených gradientů
- = conjugate gradient method
- = speciální případ metod sdružených směrů

Základní myšlenka: Pro určení směru přesunu z bodu $x^{(k)}$ do bodu $x^{(k+1)}$ se využívají nejen hodnotu $g^{(k+1)}$, ale rovněž hodnotu $g^{(k)}$. (V obecném případě je možno využít hodnot $g^{(1)}, g^{(2)}, \dots, g^{(k)}, g^{(k+1)}$.)

Zdůvodnění: Spojení informací o současném a předchozím sklonu studované funkce umožňuje rychlejší sestup do minima (zlepšení konvergence na plochých oblastech).

Metody konjugovaných gradientů

- algoritmus

Výpočet $\mathbf{x}^{(k+1)}$:

$\mathbf{x}^{(k+1)}$ se určuje pomocí stejného vztahu jako u spádových metod:

$$\mathbf{x}^{(k+1)} = \mathbf{x}^{(k)} + \alpha^{(k)} \cdot \mathbf{s}^{(k)} \quad [2.1]$$

kde:

$\mathbf{s}^{(k)}$ **směr přesunu** z bodu $\mathbf{x}^{(k)}$

$\alpha^{(k)}$ koeficient, popisující **délku daného přesunu**

Metody konjugovaných gradientů

- algoritmus II

Výpočet $\alpha^{(k)}$:

Analogické jako u spádových metod:

1) Je nutno zvolit koeficient $\alpha^{(k)}$ tak, aby platilo:

$$0 < \alpha^{(k)} < \alpha^{(k)'}$$

$$\text{kde: } f(\mathbf{x}^{(k)} + \alpha^{(k)'} \cdot \mathbf{s}^{(k)}) = f(\mathbf{x}^{(k+1)})$$

2) $\alpha^{(k)}$ by se měla co nejvíce blížit $\alpha^{(k)*}$,

kde $\alpha^{(k)*}$ je minimum funkce $f(\mathbf{x}^{(k)} + \alpha^{(k)} \cdot \mathbf{s}^{(k)})$.

Metody konjugovaných gradientů

- algoritmus III

Výpočet $\mathbf{s}^{(k+1)}$:

$\mathbf{s}^{(k+1)}$ se vypočte pomocí gradientu $\mathbf{g}^{(k+1)}$ a směru $\mathbf{s}^{(k)}$.
(Přičemž $\mathbf{s}^{(k)}$ byl vypočítán pomocí předchozích hodnot gradientů ...). Konkrétně:

$$\mathbf{s}^{(k+1)} = -\mathbf{g}^{(k+1)} + \beta^{(k)} \cdot \mathbf{s}^{(k)} \quad [2.2]$$

Kde $\beta^{(k)}$ je koeficient, který určuje míru vlivu směru přesunu v kroku k ($\mathbf{s}^{(k)}$) na směr přesunu v následujícím kroku ($\mathbf{s}^{(k+1)}$).

Výpočet $\mathbf{s}^{(0)}$:

$$\mathbf{s}^{(0)} = -\mathbf{g}^{(0)}$$

Metody konjugovaných gradientů

- algoritmus III

Výpočet $\beta^{(k+1)}$:

Existuje více možností, jak volit číslo $\beta^{(k+1)}$.

Nyní odvodíme hodnotu $\beta^{(k+1)}$ za předpokladu, že minimalizovaná funkce je kvadratická a má pozitivně definitní Hessovou matici $\mathbf{G}$. V tomto případě platí:

$$\mathbf{y}^{(k)} = \mathbf{G} \cdot \boldsymbol{\delta}^{(k)} \quad [2.3]$$

kde $\mathbf{y}^{(k)} = \mathbf{g}^{(k+1)} - \mathbf{g}^{(k)}$ a $\boldsymbol{\delta}^{(k)} = \mathbf{x}^{(k+1)} - \mathbf{x}^{(k)}$.

Protože vektory $\mathbf{s}^{(k+1)}$ a $\mathbf{s}^{(k)}$ mají být sdružené vzhledem ke $\mathbf{G}$, musí platit:

$$\mathbf{s}^{(k+1)\text{T}} \cdot \mathbf{G} \cdot \boldsymbol{\delta}^{(k)} = 0 \quad [2.4]$$

Z [2.3] a [2.4] vyplývá:

$$0 = \mathbf{s}^{(k+1)\text{T}} \cdot \mathbf{G} \cdot \boldsymbol{\delta}^{(k)} = \mathbf{s}^{(k+1)\text{T}} \cdot \mathbf{y}^{(k)}$$

Metody konjugovaných gradientů

- algoritmus IV

$$\mathbf{s}^{(k+1)} = -\mathbf{g}^{(k+1)} + \beta^{(k)} \cdot \mathbf{s}^{(k)} \quad [2.2]$$

Po transponování rovnice [2.2] a násobení vektorem $\mathbf{y}^{(k)}$ zprava dostáváme:

$$0 = -\mathbf{g}^{(k+1)T} \cdot \mathbf{y}^{(k)} + \beta^{(k)} \cdot \mathbf{s}^{(k)T} \cdot \mathbf{y}^{(k)} \quad [2.5]$$

Odtud plyne hodnota, kterou navrhli Hestenes a Stiefel v roce 1952:

$$\beta_{HS}^{(k)} = \frac{\mathbf{g}^{(k+1)T} (\mathbf{g}^{(k+1)} - \mathbf{g}^{(k)})}{\mathbf{s}^{(k)T} (\mathbf{g}^{(k+1)} - \mathbf{g}^{(k)})} \quad [2.6]$$

Metody konjugovaných gradientů

- algoritmus V

Pokud je $\mathbf{x}^{(k)}$ v rovnici [2.1] přesně určeným minimem ve směru $\mathbf{s}^{(k)}$, musí platit $\mathbf{s}^{(k)T} \cdot \mathbf{g}^{(k+1)} = 0$ (jinak by se hodnota f ve směru $\mathbf{s}^{(k)}$ dala ještě snížit), obdobně $\mathbf{s}^{(k-1)T} \cdot \mathbf{g}^{(k)} = 0$. Pak je jmenovatel ve vztahu [2.6] roven:

$$\begin{aligned} \mathbf{s}^{(k)T} \left(\mathbf{g}^{(k+1)} - \mathbf{g}^{(k)} \right) &= -\mathbf{s}^{(k)T} \cdot \mathbf{g}^{(k)} = \left[\mathbf{g}^{(k)} - \beta^{(k-1)} \cdot \mathbf{s}^{(k-1)} \right]^T \cdot \mathbf{g}^{(k)} = \\ &= \mathbf{g}^{(k)} \cdot \mathbf{g}^{(k)} = \left\| \mathbf{g}^{(k)} \right\|_2^2 \end{aligned} \quad [2.7]$$

Metody konjugovaných gradientů

- algoritmus VI

Po dosazení [2.7] do [2.6] získáme vyjádření $\beta^{(k)}$, které poprvé publikovali Polak a Ribiere v roce 1969:

$$\beta_{PR}^{(k)} = \frac{\mathbf{g}^{(k+1)T} (\mathbf{g}^{(k+1)} - \mathbf{g}^{(k)})}{\|\mathbf{g}^{(k)}\|_2^2} \quad [2.8]$$

Obdobně lze ukázat, že $\mathbf{g}^{(k+1)T} \cdot \mathbf{g}^{(k)} = 0$, odtud plyne vztah pro $\beta^{(k)}$ podle Fletchera a Reevese (1963):

$$\beta_{FR}^{(k)} = \frac{\|\mathbf{g}^{(k+1)}\|_2^2}{\|\mathbf{g}^{(k)}\|_2^2}$$

Metody konjugovaných gradientů

- algoritmus VII

Pro kvadratické funkce je $\beta_{HS}^{(k)} = \beta_{PR}^{(k)} = \beta_{FR}^{(k)}$.

To ale neplatí pro obecnější funkce. Při testovacích úlohách dává obvykle nejlepší výsledky varianta Polaka a Ribiera.

Metody konjugovaných gradientů

- zhodnocení

Výhody:

Spolehlivější než spádové metody.

Vhodná i v oblastech poblíž minima

Nevýhody:

Výpočetně náročnější.

Větší prostorová složitost (nutnost ukládat několik n-prvkových vektorů).

Metody konjugovaných gradientů

- porovnání

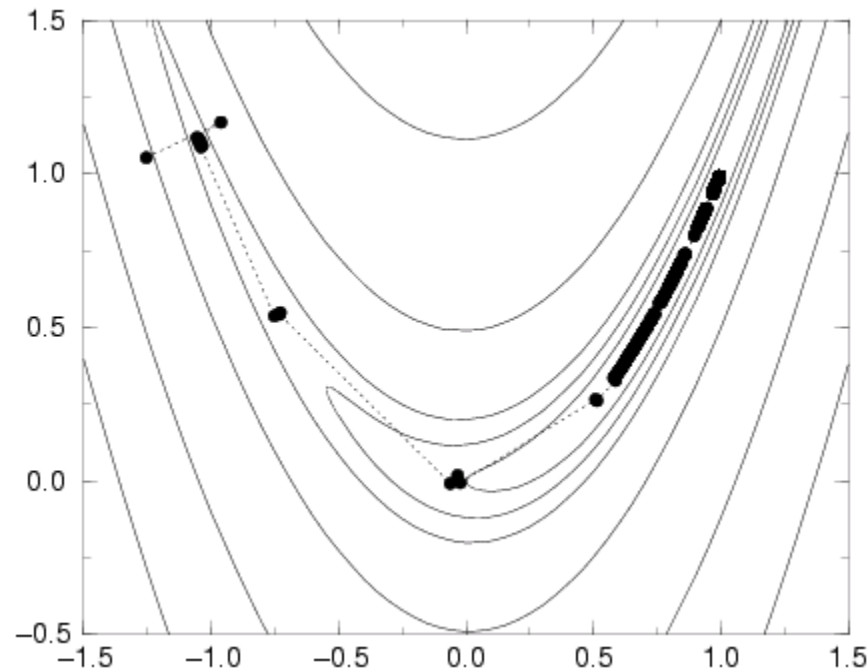
Vhodná i v oblastech poblíž Porovnání metody největšího spádu a metody konjugovaných gradientů (Rosenbrockova funkce):

	Daleko od minima (gradient < 1 kcal.A ⁻²)		Poblíž minima (gradient < 0,1 kcal.A ⁻²)	
	CPU	Počet iter.	CPU	Počet iter.
Nejv. spád	67	98	1405	1893
Konj. grad.	149	213	257	367

Metody konjugovaných gradientů

- porovnání II

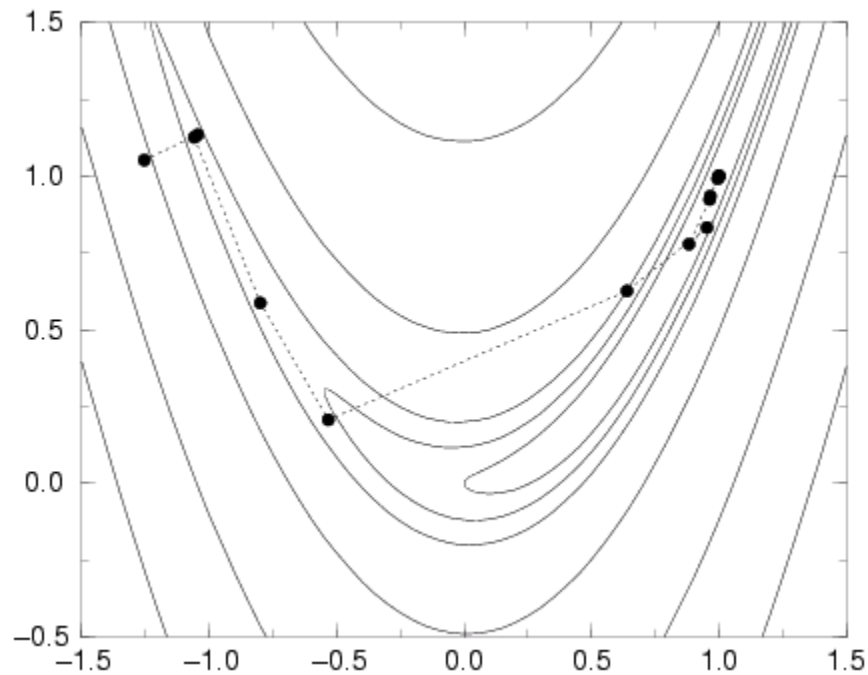
Ukázka konvergence spádové metody pro Rosenbrockovu funkci:

Metody konjugovaných gradientů

- porovnání III

Ukázka konvergence metody konjugovaných gradientů pro Rosenbrockovu funkci:

Cvičení

Proved'te první 2 kroky optimalizace funkce:

$$f(\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2) = \mathbf{x}_1^2 + 2\mathbf{x}_2^2$$

a) pomocí metody největšího spádu

b) pomocí metody konjugovaných gradientů

Poznámka: Využijte $\alpha = 0,25$. Počáteční bod je (2,1)

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $a = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Směr funkce: $s^k = -g^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Gradient v bodě x^0 : $g^0 = (4, 4)$

Směr v bodě x^0 : $s^0 = (-4, -4)$

Bod x^1 : $x^1 = (2, 1) + 0,25 \cdot (-4, -4) = (1, 0)$

Gradient v bodě x^1 : $g^1 = (2, 0)$

Směr v bodě x^1 : $s^1 = (-2, 0)$

Bod x^2 : $x^2 = (1, 0) + 0,25 \cdot (-2, 0) = (0,5, 0)$

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $\alpha = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Směr funkce: $s^k = -g^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Gradient v bodě x^0 : $g^0 = (4, 4)$

Směr v bodě x^0 : $s^0 = (-4, -4)$

Bod x^1 : $x^1 = (2, 1) + 0,25 \cdot (-4, -4) = (1, 0)$

Gradient v bodě x^1 : $g^1 = (2, 0)$

Směr v bodě x^1 : $s^1 = (-2, 0)$

Bod x^2 : $x^2 = (1, 0) + 0,25 \cdot (-2, 0) = (0,5, 0)$

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $a = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Beta: $\beta_{FR}^{(k)} = \frac{\|g^{(k+1)}\|_2^2}{\|g^{(k)}\|_2^2}$

Směr funkce: $s^k = -g^k + \beta^k \cdot s^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $a = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Směr funkce: $s^k = -g^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Gradient v bodě x^0 : $g^0 = (4, 4)$

Směr v bodě x^0 : $s^0 = (-4, -4)$

Bod x^1 : $x^1 = (2, 1) + 0,25 \cdot (-4, -4) = (1, 0)$

Gradient v bodě x^1 : $g^1 = (2, 0)$

Směr v bodě x^0 : $s^1 = (-2, 0)$

Bod x^2 : $x^2 = (1, 0) + 0,25 \cdot (-2, 0) = (0,5, 0)$

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $a = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Beta: $\beta_{FR}^{(k)} = \frac{\|g^{(k+1)}\|_2^2}{\|g^{(k)}\|_2^2}$

Směr funkce: $s^k = -g^k + \beta^k \cdot s^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Gradient v bodě x^0 :

Směr v bodě x^0 :

Bod x^1 :

Gradient v bodě x^1 :

Beta v bodě x^1 :

Směr v bodě x^1 :

Bod x^1 :

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $a = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Směr funkce: $s^k = -g^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Gradient v bodě x^0 : $g^0 = (4, 4)$

Směr v bodě x^0 : $s^0 = (-4, -4)$

Bod x^1 : $x^1 = (2, 1) + 0,25 \cdot (-4, -4) = (1, 0)$

Gradient v bodě x^1 : $g^1 = (2, 0)$

Směr v bodě x^0 : $s^1 = (-2, 0)$

Bod x^1 : $x^2 = (1, 0) + 0,25 \cdot (-2, 0) = (0,5, 0)$

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $a = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Beta: $\beta_{FR}^{(k)} = \frac{\|g^{(k+1)}\|_2^2}{\|g^{(k)}\|_2^2}$

Směr funkce: $s^k = -g^k + \beta^k \cdot s^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Gradient v bodě x^0 : $g^0 = (4, 4)$

Směr v bodě x^0 : $s^0 = (-4, -4)$

Bod x^1 : $x^1 = (2, 1) + 0,25 \cdot (-4, -4) = (1, 0)$

Gradient v bodě x^1 :

Beta v bodě x^1 :

Směr v bodě x^1 :

Bod x^1 :

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $a = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Směr funkce: $s^k = -g^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Gradient v bodě x^0 : $g^0 = (4, 4)$

Směr v bodě x^0 : $s^0 = (-4, -4)$

Bod x^1 : $x^1 = (2, 1) + 0,25 \cdot (-4, -4) = (1, 0)$

Gradient v bodě x^1 : $g^1 = (2, 0)$

Směr v bodě x^0 : $s^0 = (-2, 0)$

Bod x^1 : $x^1 = (1, 0) + 0,25 \cdot (-2, 0) = (0,5, 0)$

Funkce: $f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$

Výchozí bod: $x^0 = (2, 1)$

Parametry: $a = 0.25$

Gradient funkce: $\nabla f(x_1, x_2) = (2x_1, 4x_2)$

Beta: $\beta_{FR}^{(k)} = \frac{\|g^{(k+1)}\|_2^2}{\|g^{(k)}\|_2^2}$

Směr funkce: $s^k = -g^k + \beta^k \cdot s^k$

Následující bod: $x^{k+1} = x^k + \alpha \cdot s^k$

Gradient v bodě x^0 : $g^0 = (4, 4)$

Směr v bodě x^0 : $s^0 = (-4, -4)$

Bod x^1 : $x^1 = (2, 1) + 0,25 \cdot (-4, -4) = (1, 0)$

Gradient v bodě x^1 : $g^1 = (2, 0)$

Beta v bodě x^1 : $b^1 = (2 \cdot 2) / (4 \cdot 4 + 4 \cdot 4) = 4 / 32 = 0,125$

Směr v bodě x^1 : $s^1 = -(2, 0) + 0,125 \cdot (-4, -4) = (-2,5, -0,5)$

Bod x^1 : $x^1 = (1, 0) + 0,25 \cdot (-2,5, -0,5) = (0,375, -0,125)$

Domácí úkol

Proveďte první 3 kroky optimalizace funkce:

$$f(x_1, x_2) = x_1^2 + 2x_2^2$$

a) pomocí metody konjugovaných gradientů

Poznámka: Využijte $\alpha = 0,25$. Počáteční bod je $(2,1)$

Domácí úkol 2

Připravte implementaci metody konjugovaných gradientů (např. v Excelu, Pythonu apod.) pro Rosenbrockovu funkci:

$$f(x_1, x_2) = 100(x_2 - x_1^2)^2 + (1 - x_1)^2$$

Gradient Rosenbrockovy funkce:

$$\nabla f(\mathbf{x}) = \left(-400x_1(x_2 - x_1^2) - 2(1 - x_1), \quad 200(x_2 - x_1^2) \right)^T$$

Výchozí bod:

$$\mathbf{x}_0 = (-2, 2)$$

Parametry:

$$\alpha = 0,001$$